

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

НОВИ ВЕК

Радина Вучетић

ЖИВОТ У СОЦИЈАЛИЗМУ (1945–1980)

Креативни центар

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

НОВИ ВЕК

Радина Вучетић

ЖИВОТ У СОЦИЈАЛИЗМУ (1945–1980)

Креативни центар

И на Истоку, и на Западу

Други светски рат (1939–1945), који је за собом оставио пустош и милионске жртве, у Југославији је почео 1941. и трајао је четири године. Своје ослобођење Београд је дочекао са само 270.000 становника. По престанку ратних страха, лице света било је потпуно измењено, а нову епоху обележио је хладни рат. У овом рату, који је био борба између Истока и Запада, један насупрот другом нашла су се два система – комунистички, оличен у Совјетском Савезу и источноевропским земљама, и капиталистички, демократски, оличен у Америци и западноевропским државама.

Из Другог светског рата Југославија је изашла с новим уређењем. Монархија је укинута, а Београд је постао престоница још једне од комунистичких земаља такозваног Источног блока. Почетак послератног периода обележило је потпуно окретање Совјетском Савезу и преузимање совјетског модела државе, привреде, економије, културе...

Година	Број становника
1944	270.000
1951	428.000
1961	619.000
1971	780.000
1981	1.100.000

◀ Број становника у Београду

▲ Подељена Европа на карти из Историјског атласа света (Лондон, 1978)

До преокрета је дошло 1948. године, након сукоба Тита с Москвом и Јосифом Висарионовичем Стаљином. Од тада, Југославија је била социјалистичка држава с комунистичким уређењем која је велику економску и војну помоћ добијала од Запада, нарочито од Америке. Западу се све више окретала и у сфери културе и свакодневног живота.

▲ Новину у спољнополитичком ојредељењу Југославије представљала је и политика несвршавања – на конференцији у Београду 1961. године створен је Покрет несвршаних, који су чиниле земље ван два постојећа блока.

Југословенска социјалистичка држава мењала је име неколико пута: Демократска Федеративна Југославија (ДФЈ, 1945), Федеративна Народна Република Југославија (ФНРЈ, 1945–1963) и Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ, 1963–1992).

Београд је ослобођен 20. октобра 1944. и постао је престоница нове земље с новим именом и новом идеологијом. Захваљујући специфичном положају између Истока и Запада, могао је да угости и Хрушчова и Никсона, и Сартра, Стравинског и Алфреда Хичкока, као и бројне светске глумце, али и посаду *Ајола 11*, и то само стотинак дана после њеног слетања на Месец!

*Тишо и амерички председник Никсон
приликом посете Београду, 1970* ▶

Београд је био типичан досељенички град чије је становништво у просеку чинила трећина рођених Београђана и две трећине досељеника. Највише је било Срба, а друго место су делили Црногорци и Хрвати. О *младости* Београда сведочи податак да је средином шездесетих просечна старост Београђанина била само 27 година!

Педесетих и шездесетих, које су биле кључне за дефинитивно окретање Западу, Београд постаје модеран град и домаћин важних међународних конференција и фестивала.

ЈОСИП БРОЗ ТИТО

Неприкосновена личност у социјалистичкој Југославији био је Јосип Броз Тито (1892–1980). За време рата био је партизански вођа и лидер комунистичког покрета, а после рата доживотни председник, маршал, врховни командант, генерални секретар Партије... Овакво обједињавање функција у рукама једног човека неизбежно је водило стварању култа личности.

Култ личности био је видљив у различитим сферама живота. Градови, улице, школе добијају Титово име, а његове слике налазиле су се у свим јавним установама. Постао је и почасни грађанин Београда 1947, а једна од највећих улица која је до тада носила име краља

Милана променила је назив у Маршала Тита. У склопу слављења култа личности, Београд је 1962. добио и Музеј 25. мај, у којем су чувани и излагани поклони које је Тито добијао. Поводом сваког његовог путовања организовани су масовни испраћаји и дочеци у Београду.

◀ *Решење о промени назива Улице Краља Милана у Маршала Тиша*

пореду чланова Извршног одбора - повереника за поједина одељена, да је предлог о распореду пре усвајања био намет на гласање.

2
На предлог потпредседника Добривоја Радошављевића, Одбор је донео
РЕШЕЊЕ:

Да Народни одбор града Београда одржи седницу у суботу, 24 маја 1947 године, у 19 часова, поводом 35-ог рођендана Маршала Југославије ЈОСИПА БРОЗА ТИТА, председника Савезне владе и министра народне одбране Федеративне Народне Републике Југославије, са следећим дневним редом:

- 1- Реферат потпредседника Добривоја Радошављевића поводом рођендана **МАРШАЛА ТИТА.**
- 2- Предлог да досадашња улица Краља Милана убудуће носи назив "улица Маршала Тита" и да се прихвати и потврди спонтани одлука грађанин Београда о називу досадашњег булевару Краља Александра Карађорђевића "Булевар Маршала Тита".

3
На предлог потпредседника Добривоја Радошављевића, Одбор је гласањем донео следеће
РЕШЕЊЕ:

Да се на у знак Сретену Стојановићу, вајару, из Београда, скулптура "Фонтана Братства и Јединства", која ће се у име Народног одбора града Београда предати као поклон Маршалу Југославије ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ.

Да се Сретену Стојановићу, на име аконитације за извођење радова, исплати износ од Динара

Социјализам у граду

Након ослобођења требало је борити се са сиромаштвом, а учврстити нову, комунистичку идеологију. Под паролата *обнове и изградње и браћства и јединства* рађала се нова метропола, с новим насељима и новим обичајима.

Програм обнове разрушене земље и изградње социјализма водила је Комунистичка партија. Београд, у којем је током рата порушена или тешко оштећена трећина зграда, обнављао се муњевитом брзином, мењајући своју физиономију. Истовремено, нова власт спроводила је конфискацију и национализацију знатног дела приватног стамбеног фонда, а губитници су најчешће били припадници предратне елите и они који су сарађивали с окупатором.

ПЕТОКРАКА УМЕСТО КРУНЕ

Позоришни тир је постао је Трје републике, на месту срушене Мошти краља Александра подигнути је Мост браћства и јединства, касније назван Бранков мост, бивши Дворски парк постао је Пионирски парк, улице назване по краљевима, краљицама или кнегињама добијају најчешће имена народних хероја, а некадашњу круну замењује петокрака.

У обнови земље и изградњи инфраструктуре (пруга, мостова, путева) посебну улогу имале су омладинске радне акције. За учешће у њима, које је подразумевало тежак физички рад, омладинци нису били плаћени и на акције су одлазили добровољно, јер им је то често била препорука за напредовање у друштву. Захваљујући и радним акцијама, Београд је добио Нови Београд, Аду Циганлију, Ауто-пут братства и јединства, а обновљени су и многи објекти страдали у рату.

Ауто-пут браћства и јединства (Београд-Зајед), дуи 382 км, направљен је за само две године (1948–1950), а радило га је 319.000 бригадира!

У првих пет година у архитектури је доминирао соцреалистички правац. Њега су карактерисале *шешке* зграде *сандучаре*, у којима су број и величина просторија били много мањи него до тада. Соцреализам је, међутим, брзо напуштен у корист савремених светских кретања у архитектури.

◀ *Најочигледнији пример соцреализма у архитектури је Дом синдиката. Ова зграда монументалне форме дуго је била седиште радничких синдиката.*

Шездесете године су златно доба изградње Београда.

Град добија значајне државне институције, музеје, спортске центре, болнице, хотеле, прве подземне пролазе, мостове и главне саобраћајнице, а повезује се са Земуном у јединствену градску целину.

НОВИ БЕОГРАД, ГРАД ИЗ ПЕСКА

Предратна идеја о градњи Новог Београда постала је реалност у поратној Југославији, када град почиње да се шири на леву обалу Саве. Конкурс за урбанистичко решење Новог Београда расписан је 1947, а 1948. почело је стварање нове престоничке целине из песка и мочварних терена. Урбанистички план предвиђао је изградњу зграда СИВ-а и ЦК, Олимпијског стадиона за 150.000 гледалаца и језера за 70.000 купача.

Шездесетих година изграђено је чак 86.767 станава! Нажалост, ни то није било довољно за све оне којима је био потребан кров над главом.

Зграда Централног комитета Савеза комуниста Југославије (ЦК) подигнута је 1964. године. Био је то облакодер у америчком стилу с потпуно социјалистичком наменом, јер се у њему налазило седиште Партије. Друга значајна вишеспратница – *Палаћа Београд (Београђанка)* – подигнута је 1974. са идејом да у центру града никне зграда која ће доминирати висином (24 спрата) и постати централни градски оријентир. На првих неколико спратова налазила се модерна робна кућа, док су на осталим биле пословне просторије и градска радио-станица Студио Б.

▲ *Зграда ЦК*

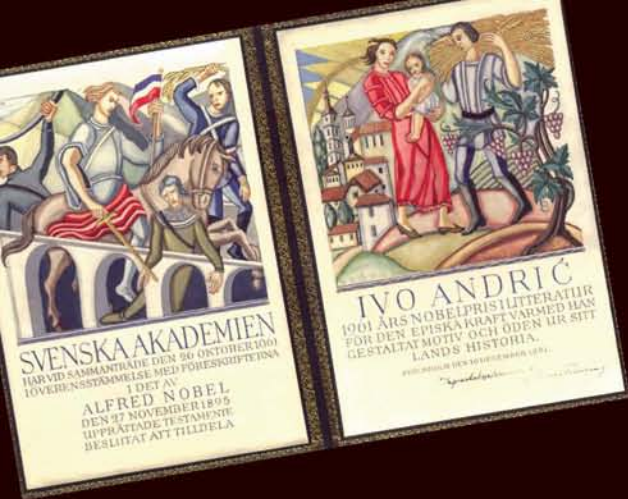
АВАЛСКИ ТОРАЊ

Један од симбола града – Авалски торањ – висине 202,85 м, изграђен по пројекту Угљеше Богуновића и Слободана Јањића, пуштен је у рад 1965. године. У тренутку изградње био је десети по висини у свету. Торањ је био отворен за посетиоце, а деци је највећа атракција била вожња лифтом, којој су се радовали и родитељи, јер су веровали да је лековита за грло, нос и плућа. Торањ је срушен у бомбардовању 1999. и поново изграђен 2010. године.

На Авалском шорњу налазила се телевизијска антена шешка 25 тона ▶

Едиција **ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО** говори о свакодневном животу људи од праисторије до данас на подручју средишњег Балкана, на којем се током времена уобличавала модерна Србија. Текстови врских стручњака, раскошне илустрације, благо музејских збирки и архива, као и резултати археолошких истраживања, откривају узбудљиву прошлост, пуну нових, непознатих детаља.

ЖИВОТ У СОЦИЈАЛИЗМУ (1945–1980)

Сазнајте како се живело у доба социјализма!

И још нешто:

- ◆ шта су све изградили учесници омладинских радних акција
- ◆ када су уведени први кредити
- ◆ када је фића постао национални ауто
- ◆ када су жене добиле право гласа
- ◆ како је прослављан рођендан Јосипа Броза Тита
- ◆ како су окончане студентске демонстрације 1968. године.

